
4.

dr med. Józef Wołek (1899 – 1972)

Józef Wołek urodził się 9 marca 1899 r. w Będziemyślu w rodzinie Stanisława i Julii Idzik. Chrzest przyjął 12 marca w kościele parafialnym w Sędziszowie Młp.²³⁴. Do szkoły podstawowej uczęszczał w latach 1907-1911 również w Sędziszowie.

W 1912 r. rozpoczął naukę w I Gimnazjum w Rzeszowie. Mieszkał wówczas w bursie gimnazjalnej im. księdza Feliksa Dymnickiego²³⁵. Jego kolegą w klasie był pochodzący z Będziemyśla Jan Skóra²³⁶. Będąc w klasie V musiał przerwać edukację i rozpocząć w marcu 1917 r. służbę wojskową²³⁷. W 1918 r. zdał egzamin za klasę VI²³⁸. Uczestniczył w I wojnie światowej na froncie włoskim w armii zaborcy austriackiego. W początkach listopada 1918 r. zaciągnął się do polskiej żandarmerii w Ropczycach, a później do powstającego Wojska Polskiego. Z dniem 1 września 1919 r. rozpoczął rok szkolny w VIII klasie gimnazjum.

Po raz kolejny jednak zmuszony był zamienić szkolną ławkę na wojskowy mundur. Jako ochotnik pełnił służbę wojskową w czasie inwazji bolszewickiej na Polskę w 1920 r.²³⁹, podobnie jak dwaj jego koledzy gimnazjaliści z Będziemyśla,

²³⁴ ASC, z. 1242, sygn. 1-17.

²³⁵ *Sprawozdanie Dyrekcji Bursy Gimnazjalnej im. X. F. Dymnickiego w Rzeszowie za czas od 1 września 1913 do 31 sierpnia 1931*, Rzeszów 1932, s. 14.

²³⁶ SGR 1913, s. 84; SGR 1914, s. 45; SGR 1916, s. 46; SGR 1917, s. 27.

²³⁷ SGR 1917, s. 10; T. Ochendusko, Z. Jakubowski, R. Kisiel, *Dzieje I Gimnazjum i Liceum w Rzeszowie. Jego nauczyciele i wychowankowie. Kalendarium*, Rzeszów 2008, s. 174. Ksiądz J. Wołek-Waławski podaje nieco inną chronologię wydarzeń: W marcu 1916 r. został powołany z klasy VI do wojska austriackiego. Rok spędził w szkole podoficerskiej, a później oficerskiej w Samborze. W 1917 r. skierowano go na front austriacko-włoski (Riva del Garda w prowincji Trydent). We wrześniu 1918 r. otrzymał urlop miesięczny, aby móc przygotować się do egzaminów z VII klasy gimnazjalnej. Po zdanym egzaminie odwiedził w październiku swojego brata ks. Jana w Rudniku nad Sanem. Brat „załatwił” mu zaświadczenie o chorobie, dzięki któremu nie musiał już wracać do wojska austriackiego. J. Wołek-Waławski, *Sędziszów...*, t. III, s. 161.

²³⁸ SGR 1918, s. 29.

²³⁹ SGR 1920/21, s. 16; J. Sochacki, *Przekrojem...*, s. 78; T. Ochendusko, Z. Jakubowski, R. Kisiel, *Dzieje...*, s. 185.

tj. Jan Skóra i Jan Cender²⁴⁰. Wraz z bratem Antonim po pożegnaniu z rodzicami w lipcu 1920 r. z własnej inicjatywy zgłosili się do Armii Polskiej walczącej z bolszewicką Rosją. Do domu powrócili w październiku tego roku.

Dnia 14 czerwca 1921 r. zdawał ustny egzamin dojrzałości²⁴¹. Po maturze rozpoczął studia z zakresu biologii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Po roku zmienił kierunek studiów, wybierając medycynę na UJ. Studia ukończył 14 marca 1929 r., uzyskując dyplom doktora wszech nauk medycznych²⁴².

Całe swoje zawodowe życie związał z Pomorzem. Od 1929 r. pracował w Szpitalu Psychiatrycznym w Wejherowie, gdzie objął stanowisko ordynatora. Poznał tutaj swoją przyszłą żonę Wandę Miotk z Pucka, którą poślubił 28 października 1931 r.²⁴³. Oboje doczekali się dwójki synów, Zbigniewa i Tadeusza. Po likwidacji szpitala w Wejherowie Józef przeniósł się w 1933 r. do Szpitala Psychiatrycznego w Świeciu nad Wisłą, gdzie został zatrudniony na stanowisku prymariusza. Rozwinął tutaj oryginalną metodę rehabilitacyjno-terapeutyczną, tzw. uspołecznianie psychiatryczno-pedagogiczne²⁴⁴. Kariera zawodowa nie szła w parze z pomyślnością w życiu osobistym. Dnia 8 grudnia 1937 r. zmarła jego małżonka²⁴⁵.

W Świeciu zastała go II wojna światowa. Został zmobilizowany jako lekarz rezerwista w stopniu porucznika. W październiku 1939 r. trafił do obozu jenieckiego w Otwocku. Zwolniony z obozu wrócił do Świecia. Szczęśliwie uniknął śmierci z rąk okupanta w porę ostrzeżony przez dyrektora szpitala, w którym pracował. Udało mu się bowiem umknąć członkom Selbstschutzu, którzy wtargnęli do jego mieszkania celem aresztowania go jako byłego prezesa Związku Obrony Polaków. Dla wielu mieszkańców Świecia, w tym jego kolegów lekarzy i pacjentów psychicznie chorych, los okazał się mniej łaskawy. Zostali rozstrzelani przez

²⁴⁰ SGR 1920/21, s. 16; SGR 1935/36, s. XXI-XXII (sprawozdanie wśród obrońców Lwowa wymienia tylko Jana Cendra i Jana Skórę, nie wspomina o Józefie Wołku).

²⁴¹ Tematy egzaminu pisemnego brzmiały następująco:

– Język polski (dosłownie „Polskie”): *Prądy literackie w poezji XIX w.; Bolesław Chrobry jako organizator Polski średniowiecznej; Do jakich ludzi należy dziś przyszłość?*,

– Język łaciński: *Tac. Annales XVI 18-19 (Życie i śmierć Petroniusza)*,

– Język grecki: *Hom. Odyseja XVII 1-30 (Powrót Telemacha do domu)*. SGR 1920/21, s. 9-11.

²⁴² J. Wołek-Waślawski, *Będziemyśl...*, s. 107.

²⁴³ Wanda Wołek ofiarowała parafii w Będziemyślu dwa obrusy do ołtarza głównego i bocznego. Tamże, s. 90.

²⁴⁴ R. Kujawski, *Psychiatria w Świeciu: doktor Józef Wołek*, http://www.czasswiecia.pl/czas_swiecia/1,88351,21668924,psychiatria-w-swieciu-doktor-jozef-wolek.html?disableRedirects=true

²⁴⁵ L. Przybylska-Wołek, *Wspomnienia*, https://kpbc.umk.pl/Content/201735/Wolek_Leokadia_3567_WSK.pdf

Niemców. Pieszo Józef Wołek dotarł ze Świecia do Grudziądza, skąd pociągiem powrócił w rodzinne strony²⁴⁶.

Od 1 grudnia 1939 r. do kwietnia 1941 r. przebywał w Będziemyślu i Sędziszowie Młp. Świadczył wówczas pomocą medyczną mieszkańcom miasta i okolic. W 1940 r. ożenił się po raz drugi z młodszą od niego o 15 lat Leokadią Przybylską, tak jak on będącą lekarzem²⁴⁷. Ślub odbył się 7 września w Będziemyślu²⁴⁸. Małżonkowie doczekali się dwójki dzieci, syna Jacka i córki Aleksandry, których wychowywali razem z dwójką synów Józefa z pierwszego małżeństwa.

Niedługo po ślubie Leokadia wyjechała do Łaskarzewa w powiecie garwolińskim. Kilka miesięcy później dołączył do niej mąż. Sprawowali tam opiekę lekarską nad mieszkańcami miasta. Józef wspierał wówczas Armię Krajową obwód „Gołąb” w Garwolinie. Od 1942 r. był instruktorem terenowych szkoleń sanitarnych dla około 50 członków Szarych Szeregów, wchodzących w skład drużyny sanitarnej z plutonu Bojowych Szkół „Niepodległość”²⁴⁹. Wraz z małżonką prowadził w budynku apteki szkolenie dla sanitariuszek z Wojskowej Służby Kobiet w Łaskarzewie²⁵⁰. W okresie okupacji małżeństwo Wołków udzieliło pomocy lekarskiej wielu członkom polskiego ruchu oporu.

Po wyzwoleniu ziem polskich leżących na wschód od Wisły zasilił szeregi Ludowego Wojska Polskiego, pełniąc obowiązki lekarza komisji poborowej w Garwolinie i Ciechanowie oraz lekarza Wojsk Ochrony Pogranicza w Chełmie Lubelskim. Służbę w wojsku zakończył w 1946 r., powracając do pracy w Szpitalu dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Świeciu nad Wisłą na stanowisku ordynatora. Sprawował także obowiązki dyrektora tej placówki w latach 1948-50²⁵¹.

Z przyczyn ideologicznych został w styczniu 1951 r. pozbawiony funkcji dyrektora szpitala. Za złe miano mu to, że przed wojną był członkiem Bezpartyjnego

²⁴⁶ J. Wołek-Waślawski, *Sędziszów...*, s. 165.

²⁴⁷ Dr nauk med. Leokadia Przybylska-Wołek (ur. 26 listopada 1914 r. w Pogorzeli – zm. 31 maja 2007 r. w Gdyni). Pochowana na cmentarzu szpitala w Kocborowie-Starogardzie Gdańskim. Zob. L. Wołek-Przybylska, *Rozwój życia kulturalnego wśród pacjentów Szpitala w Kocborowie. Z Państwowego Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Kocborowie*, „Psychiatria Polska” 1968, t. II, nr 1, s. 43-49.

²⁴⁸ L. Wołek-Przybylska, *Fragmenty moich wspomnień z czasów okupacji*, <http://garwolin.org/archiwa/12016>

²⁴⁹ Z. Gnat-Wieteska, *Armia Krajowa Obwód "Gołąb"- Garwolin*, Pruszków 1997, s. 102.

²⁵⁰ M. Bożek, *Łaskarzew 1939 - 1945. Historia mojego miasta podczas drugiej wojny światowej*, http://free.of.pl/1/laskare/historia_laskarzew_1939-1945_2.html

²⁵¹ J. Jakubik, *Czy wiecie, że...Szpital Psychiatryczny w Świeciu ma 150 lat?*, „Czas Świecia” z 9 kwietnia 2005 r., s. 12.

Bloku Wspierania Reform, a jego dwaj bracia byli kapłanami. Zarzucano mu też, iż bliżej mu do „poglądów idealistycznych niż obecnej rzeczywistości”²⁵².

We wrześniu 1952 r. wraz z małżonką zmienili miejsce pracy, przenosząc się do Kocborowa (dzielnica Starogardu Gdańskiego) do tamtejszego Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych. W kocborowskim szpitalu pełnił funkcję dyrektora do spraw leczenia oraz objął stanowisko ordynatora.

Wiedza, doświadczenie praktyczne i wszechstronne zainteresowania w zakresie medycyny dr Wołka wykorzystywano nie tylko na polu psychiatrii. W pierwszych latach powojennych, w okresie braków kadrowych, pracował także jako lekarz Pogotowia Ratunkowego oraz lekarz medycyny sądowej.

Głównym obszarem aktywności zawodowej była opieka nad pacjentami psychicznie chorymi. Otaczał ich niemal ojcowską i braterską troską. W tym czasie istniało negatywne społeczne postrzeganie osób z zaburzeniami psychicznymi. Dr Wołek traktował ich z należytym szacunkiem, przejawiając empatię i roztaczając nad nimi także opiekę psychoterapeutyczną. Zdarzało się, iż bezinteresownie pomagał materialnie najuboższym pacjentom.

Był nie tylko dobrym lekarzem praktykiem. Jako dyrektor szpitala czy ordynator ujawnił również swoje zdolności w zakresie organizacji i zarządzania. Zdobytą wiedzę i umiejętności dzielił się z młodszymi kolegami lekarzami. W ten sposób przyczyniał się do rozwoju nowych kadr polskiej służby zdrowia. Wystrzegał się zawodowej rutyny. W jego lekarskiej posłudze dostrzegalne były zapał, energia i optymizm. Wspierał osamotnione wdowy i wdowców po swoich zmarłych współpracownikach. Odwiedzał ich, niosąc im słowa pociechy i rady w trudnych dla nich chwilach.

W 1960 r. przeszedł poważny zabieg medyczny. Szybko powrócił jednak do obowiązków zawodowych, aby w ten sposób bezproduktywnie nie rozmyślać nad własnym stanem zdrowia.

„Był człowiekiem o żelaznej samodyscyplinie, regularności i sumienności, choć czasami gorącego serca i porywczości, wpływającej jednak ze szlachetnej intencji służenia chorym i społeczeństwu (...). Był człowiekiem prawym, prostolinijnym, otwartym, życzliwym”²⁵³.

Zmarł 6 marca 1972 r. w Starogardzie Gdańskim. Przyczyną zgonu był nowotwór żołądka z przerzutami. Pochowano go 9 marca na szpitalnym cmentarzu w Kocborowie. W pogrzebie uczestniczyło 5 kapłanów. Kondolencje dla rodziny przesłał biskup pomocniczy chełmiński Bernard Czapliński.

²⁵² R. Kujawski, *Psychiatria...* Autor podaje, że Wołka usunięto też wówczas z PZPR.

²⁵³ L. Dłużewski, *Dr Med. Józef Wołek (1899-1972)*, „Psychiatria Polska” 1972, t. VI, nr 4, s. 489-490; „Kociewski Magazyn Regionalny” 1987, z. 4, s. 91.